

Ptáci lokálního biocentra Žabník na Hranicku *Birds of the Žabník local bio-corridor in the Hranice na Moravě region*

Aleš Svoboda¹⁾

¹⁾ NaturaServis s.r.o., Říčařova 66, 503 01 Hradec Králové, e-mail: ales.svoboda@naturservis.net

Svoboda A. 2012: Ptáci lokálního biocentra Žabník na Hranicku / *Birds of the Žabník local bio-corridor in the Hranice na Moravě region*. Zprávy MOS 70: 32–36.

Pro získání podkladů k realizaci dalších managementových opatření na ochranu místní ornitofauny byl v roce 2012 v prostoru Moravské brány (Lipník nad Bečvou – Hranice na Moravě) proveden ornitologický průzkum lokálního biokoridoru Žabník, který propojuje Oderské vrchy s biocentrem v okolí řeky Bečvy. Jednorázovým sčítáním metodou bodového transektu (34 bodů) byl zaznamenán výskyt 52 druhů ptáků. Celkem 12 druhů bylo zařazeno mezi ohrožené dle červeného seznamu: *Alcedo atthis*, *Ciconia nigra*, *Cinclus cinclus*, *Coturnix coturnix*, *Ficedula albicollis*, *Lanius collurio*, *Luscinia megarhynchos*, *Muscicapa striata*, *Oriolus oriolus*, *Passer montanus*, *Picus canus*, *Picus viridis*. Druhy s nejvyšším zastoupením v místní ornitocenóze však byly: *Parus major*, *Sylvia atricapilla*, *Fringilla coelebs*, *Alauda arvensis*, *Emberiza citrinella*. Medián průměrné početnosti druhů na bod byl vypočten na 0,12 (0,03–1,97; n=52), frekvence výskytu druhů se pohybovala v rozmezí 0,03–0,65 (medián=0,09; n=52). Složení ptačího společenstva tohoto významného biokoridoru odpovídalo typu stanovišť, která zde tvoří poměrně unikátní ostré přechody (polní kultury, větší lesní celky, přibřežní vegetace, křoviny, pozůstatky lužních porostů). S ohledem na dosavadní stav znalosti lze lokální biokoridor Žabník považovat za významnou lokalitu z pohledu ptáků, kterými je využíván jak k migraci mezi krajinnými celky, tak jako hnízdní stanoviště.

In the year 2012 an ornithological survey was completed at the locality of local bio-corridor Žabník, connecting Oderské hills with several bio centres in the Bečva river surroundings. We recorded 52 bird species by the method of point counting (34 points). Twelve species from this list is included in the red list of endangered species: Alcedo atthis, Ciconia nigra, Cinclus cinclus, Coturnix coturnix, Ficedula albicollis, Lanius collurio, Luscinia megarhynchos, Muscicapa striata, Oriolus oriolus, Passer montanus, Picus canus, Picus viridis. The most frequented species were: Parus major, Sylvia atricapilla, Fringilla coelebs, Alauda arvensis, Emberiza citrinella. The median of average number of species was established on 0,12 (0,03–1,97; n=52), the frequency of occurrences moved from 0,03 to 0,65 (median=0,09; n=52). Bird species composition of the bio-corridor corresponded to the type of habitats (field cultures, forests, shrubbery, and littoral vegetation). Our results point out the importance of local bio-corridor Žabník for birds in breeding season and also on migration.

Keywords: Hranice na Moravě region, Local bio-corridor, point counting, Žabník site

ÚVOD

Územní systém ekologické stability (ÚSES) je soubor vzájemně propojených přírodě blízkých ekosystémů. Součástí ÚSES jsou biokoridory, které propojují sousední biocentra a svými ekologickými charakteristikami umožňují migraci organismů. Biokoridory lokální tvoří místně významné migrační trasy, které propojují biocentra lokálního významu (Löw et al. 1995). Významným krajinným prvkem přetínajícím prostor Moravské brány mezi Lipníkem nad Bečvou a Hranicemi na Moravě je tok Žabníku a okolní

porosty tvořící biokoridor lokálního významu. Tento biokoridor, který spojuje Oderské vrchy s biocentrem v okolí řeky Bečvy, je významný především z hlediska výskytu chráněných druhů obojživelníků a plazů (ROZÍNEK, *in prep.*) nebo savců (SVOBODA & ŠVORC 2011). Poměrně ostré přechody mezi jednotlivými typy stanovišť umožňují výskyt řady ohrožených druhů ptáků, z nichž někteří zde hnízdí (*Ficedula albicollis*, *Lanius collurio*, *Oriolus oriolus*, *Passer montanus*; SVOBODA & ŠVORC *pers. obs.*, viz SVOBODA & ŠVORC 2011). V průběhu realizace kompenzačních

opatření po stavbě úseku dálnice D4704 (Lipník nad Bečvou – Běloutín) byly na území biokoridorů rozptýlených v krajině prováděny biologické průzkumy zaměřené na výskyt ochrannářsky významných druhů organismů. V prostoru lokálního biokoridoru Žabník byl ze zoologických šetření proveden i ornitologický průzkum, jehož výsledky budou zahrnuty do podkladů pro realizaci dalších manažementových opatření ve prospěch místní ornitofauny (např. ochrana hnízdišť a potravních stanovišť, podpora hnízdních možností). Tato práce se zabývá právě faunistickými záznamy zástupců ornitocenózy biokoridoru Žabník a jeho bezprostředního okolí.

METODIKA

Potok Žabník se nachází ve čtvercích síťového mapování č. 6471 a 6472. Pramení v Oderských vrších 1 km západně od místní části Uhřínov-Hranice na Moravě (okr. Přerov) v nadmořské výšce 544 m. Po cca 8,5 km, necelý kilometr západně od místní části Hranice-Rybáře vtéká do řeky Bečvy v nadmořské výšce 234 m. V minulosti byl jeho tok zčásti regulován, v současné době však již došlo k částečné spontánní renaturalizaci. Žabník protéká převážně zemědělskou krajinou s poli a remízky, v jeho bezprostředním okolí se však nacházejí následující typy přírodních stanovišť: L5.1 Květnaté bučiny, L3.3C Hercynsko-karpatké dubohabřiny, L3.2 Polonské dubohabřiny, L2.2 Údolní jasano-olšové luhy, T1.5 Údolní pcháčové louky, T1.1 Mezofilní ovsičkové louky, K3 Vysoké mezofilní a xerofilní křoviny (www.biomonitoring.cz, www.mapy2.nature.cz).

Ornitologický průzkum lokálního biokoridoru Žabník byl proveden dne 3. 6. 2012 pomocí sčítání na bodovém transektu v trase toku. Sledovaný úsek začínal 300 m nad dálnicí D47 a končil soutokem s řekou Bečvou. Trasa průzkumu a poloha sčítacích bodů byla zaznamenána pomocí GPS. Délka transektu byla stanovena na 6,7 km. Sčítací body ($n = 34$) byly od sebe vzdáleny přibližně 200 m v závislosti na členitosti terénu. Na jednotlivých bodech byli po dobu pěti minut zaznamenáváni všichni ptáci vidění a slyšení do vzdálenosti 100 m od pozorovatele. S ohledem na jejich různou detektabilitu byla pro

jednotlivé druhy ptáků vypočtena průměrná početnost druhu na bod a frekvence výskytu („plošné“ zastoupení druhu) dle JANDA & ŘEPA (1986). S ohledem na pozdější termín realizace průzkumu nebyly zaznamenané druhy přiřazovány do kategorií pravděpodobnosti hnízdění dle ŠŤASTNÝ et al. (2006).

VÝSLEDKY

Během ornitologického průzkumu lokálního biokoridoru Žabník bylo zaznamenáno celkem 52 druhů ptáků (tab. 1). Z ochrannářsky významných druhů vázaných na toto stanoviště bylo zaznamenáno celkem 12 druhů, které jsou zařazeny na Červený seznam ptáků ČR (BREJŠKOVÁ et al. 2005) a 5 druhů zároveň zařazených v příloze I směrnice o ptácích 79/409/EHS. Sedm z těchto zastižených druhů patří rovněž mezi druhy ohrožené dle vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. v platném znění (tab. 2). Dominantními druhy místní ornitocenózy byly (sestupně): *Parus major*, *Sylvia atricapilla*, *Fringilla coelebs*, *Alauda arvensis*, *Emberiza citrinella*, *Cyanistes caeruleus*, *Sturnus vulgaris*, *Turdus merula*. Průměrná početnost druhu na bod se pohybovala v rozmezí 0,03–1,97 (medián = 0,12; $n=52$). Medián frekvence výskytu mezi druhy byl vypočten na 0,09 (0,03–0,65; $n=52$). Grafické znázornění vztahu průměrné početnosti na bod a frekvence výskytu druhů zaznamenaných v prostoru lokálního biokoridoru Žabník vyjadřuje obr. 1.

DISKUSE

Složení ptačího společenstva lokálního biokoridoru Žabník odpovídá typu biotopů, které ho tvoří a bezprostředně obklopují – rozsáhlé polní kultury, větší lesní celky, příbřežní vegetace, křoviny, pozůstatky původních lužních porostů v hůře dostupných částech lokality. Výskyt chráněných druhů ptáků, zařazených do přílohy I Směrnice o ochraně volně žijících ptáků (seznam viz HORA et al. 2010), je v zásadě vázán na tři části celého biokoridoru – severní část lokality (*Ciconia nigra*, *Ficedula albicollis*, *Picus canus*), 4. a 6. kilometr úseku toku Žabníku (*Ficedula albicollis*, *Lanius collurio*) a ústí do řeky Bečvy (*Alcedo atthis*). S ohledem na skutečnost, že se pro území lokálního bio-

koridoru Žabník s velkou pravděpodobností jedná o prvoprůzkum ornitofauny v hnízdním období, nelze získané výsledky porovnat s dostupnými údaji jiných autorů. Mimo hnízdní období zde byl realizován zevrubný ornitologický průzkum, zaměřený na přezimující druhy ptáků. Tento průzkum prokázal výskyt celkem 31 druhů ptáků. Z druhů nezaznamenaných během recentního monitoringu byly zastíženy následující druhy: *Ardea cinerea*, *Carduelis spinus*, *Certhia brachydactyla*, *Dendrocopos medius*, *Fringilla montifringilla* (ZAVADIL 2010). Pro doplnění lze také uvést nesystematická pozorování dalších druhů ptáků, které byly v průběhu druhé poloviny hnízdního období zastíženy do 500 m od trasy průzkumu. Vzhledem k charakteru biotopu nebo mobilitě jednotlivých druhů nelze jejich výskyt vyloučit ani na sledované lokalitě. Jednalo se o následující druhy: *Lanius excubitor*, *Corvus corax*, *Dryocopus martius*, *Saxicola rubetra*, *Saxicola rubicola* (ŠVORC in verb., pers. obs.). Ze starších pozorování v nynější trase průzkum lze dále uvést záznamy *Haliaeetus albicilla* nebo *Circus aeruginosus* (SVOBODA 2009).

S ohledem na dosavadní stav znalostí (monitoring lokality od roku 2009, výsledky této práce) lze lokální biokoridor Žabník považovat za významnou lokalitu z pohledu ptáků, kterými je využíván jak k migraci mezi krajinnými celky, tak jako hnízdní stanoviště. Z tohoto důvodu bylo pro získání přesnějšího obrazu o místní ornitocenóze doporučeno opakování průzkumu, minimálně během tří návštěv směřovaných do první poloviny následujících hnízdních sezón.

PODĚKOVÁNÍ

Na vzniku tohoto rukopisu se podíleli Roman Rozínek a Ing. Jiří Francek. Studie byla financována ze soukromých zdrojů firmy NaturaServis s.r.o.

LITERATURA

- BREJŠKOVÁ, L., ANDĚRA, M., BEJČEK, V., ČERVENÝ, J., HANEL, L., LUSK, S., MORAVEC, J., ŠTASTNÝ, K. & ZAVADIL, V. 2005: Červený seznam obratlovců České republiky - souhrnný přehled. - Pp. 131-171, in: PLESNÍK, J., HANZAL, V., BREJŠKOVÁ, L. (eds.): Červený seznam ohrožených druhů České republiky, Obratlovci. - Příroda, Praha, 22 [2003], 183 pp.
- HORA J. (eds.) 2010: Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2005-2007. AOPK ČR, Praha, 320 s.
- JANDA J. & ŘEPA P. 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
- Löw et al. 1995: Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability (metodika pro zpracování dokumentace). Doplněk, Brno, 1995, 179 s.
- SVOBODA A. 2009: Výsledky monitoringu ptáků na stavbě D4704 a 05. Nепublikováno. Depon. In NaturaServis s.r.o.
- SVOBODA A. & ŠVORC J. 2011: Obsazenost ptačích budek rozmístěných v úseku dálnice D4704 (Lipník n. Bečvou - Běloutín). Zprávy MOS 69: 52-56.
- ŠTASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001-2003. Aventinum, Praha, 464 pp.
- ZAVADIL V. 2010: Ornitologický průzkum lokalit okolí D4704 v oblasti Lipník nad Bečvou - Běloutín: podzemní aspekt. Nепublikováno. Depon. In NaturaServis s.r.o.
- WEBOVÉ ZDROJE**
- www.biolib.cz
- www.biomonitoring.cz
- www.mapy2.nature.cz

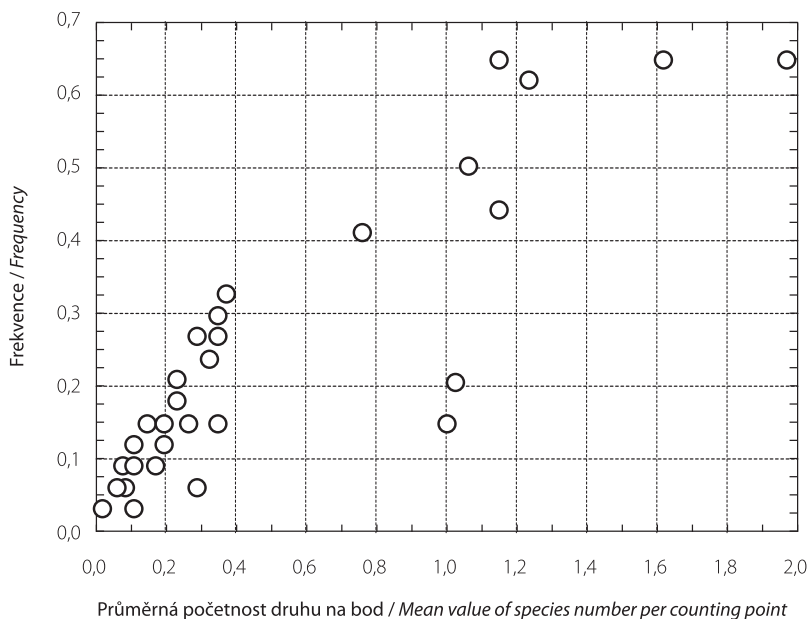
Tab. 1 / Tab. 1: Přehled druhů zaznamenaných v průběhu ornitologického průzkumu lokálního biokoridoru Žabník na Hranicku v roce 2012. „m“ = průměrná početnost druhu na bod, „n“ = počet sčítacích bodů, „f“ = frekvence výskytu, „SE“ = střední chyba průměru. Druhy bez vazby na sledovaný biotop jsou označeny hvězdičkou / List of bird species recorded in ornithological survey at the Žabník Local bio-corridor (Hranice na Moravě region) in 2012. “m” shows mean value of species number per counting point, “n” shows number of counting points, “f” shows value of species distribution across the habitat, “SE” = standard error of mean. Species without relation to surveyed habitat were signed by asterisk.

druh / species	f (n=34)	m ± SE	
<i>Acrocephalus palustris</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Alauda arvensis</i>	0,44	1,15	0,31
<i>Alcedo atthis</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Apus apus*</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Buteo buteo</i>	0,18	0,24	0,09
<i>Carduelis carduelis</i>	0,06	0,29	0,24
<i>Carduelis chloris</i>	0,03	0,12	0,12
<i>Ciconia nigra</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Cinclus cinclus</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Columba palumbus</i>	0,24	0,32	0,12
<i>Coturnix coturnix</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Cuculus canorus</i>	0,09	0,09	0,05
<i>Cyanistes caeruleus</i>	0,50	1,06	0,23
<i>Dendrocopos major</i>	0,15	0,26	0,12
<i>Emberiza citrinella</i>	0,65	1,15	0,18
<i>Erithacus rubecula</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Falco tinnunculus</i>	0,15	0,15	0,06
<i>Ficedula albicollis</i>	0,15	0,15	0,06
<i>Fringilla coelebs</i>	0,62	1,24	0,22
<i>Garrulus glandarius</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Hirundo rustica*</i>	0,15	1,00	0,60
<i>Lanius collurio</i>	0,06	0,09	0,06
<i>Luscinia megarhynchos</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Motacilla alba</i>	0,09	0,18	0,11
<i>Muscicapa striata</i>	0,09	0,12	0,07
<i>Oriolus oriolus</i>	0,26	0,29	0,09

druh / species	f (n=34)	m ± SE	
<i>Parus major</i>	0,65	1,97	0,41
<i>Passer montanus</i>	0,15	0,35	0,16
<i>Periparus ater</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Phoenicurus ochruros</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	0,21	0,24	0,09
<i>Phylloscopus collybita</i>	0,15	0,26	0,14
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Phylloscopus trochilus</i>	0,06	0,09	0,06
<i>Pica pica</i>	0,12	0,12	0,06
<i>Picus canus</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Picus viridis</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Poecile palustris</i>	0,06	0,06	0,04
<i>Prunella modularis</i>	0,09	0,12	0,07
<i>Regulus regulus</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Sitta europaea</i>	0,26	0,35	0,12
<i>Streptopelia turtur</i>	0,03	0,03	0,03
<i>Sturnus vulgaris</i>	0,21	1,03	0,47
<i>Sylvia atricapilla</i>	0,65	1,62	0,29
<i>Sylvia borin</i>	0,09	0,09	0,05
<i>Sylvia communis</i>	0,12	0,21	0,13
<i>Sylvia curruca</i>	0,15	0,21	0,10
<i>Troglodytes troglodytes</i>	0,32	0,38	0,10
<i>Turdus merula</i>	0,41	0,76	0,20
<i>Turdus philomelos</i>	0,29	0,35	0,10
<i>Turdus pilaris</i>	0,09	0,12	0,07
<i>Turdus viscivorus</i>	0,06	0,06	0,04

Tab. 2 / Tab. 2: Ohrožené druhy ptáků zaznamenané v průběhu ornitologického průzkumu lokálního biokoridoru Žabník na Hranicku v roce 2012. LC = málo dotčený, NT = téměř ohrožený, VU = zranitelný druh (BREJŠKOVÁ et al. 2005); O = ohrožený, SO = silně ohrožený druh / List of endangered bird species recorded in ornithological survey at the Žabník Local Bio-corridor (Hranice na Moravě region) in 2012. LC = least concern, NT = nearly threatened, VU = vulnerable species.

druh <i>species</i>	červený seznam <i>Red List</i>	395/ 1992 Sb.	směrnice o ptácích 79/409/EHS <i>Bird Directive</i>
<i>Alcedo atthis</i>	VU	SO	Příloha I <i>Supplement I</i>
<i>Ciconia nigra</i>	VU	SO	Příloha I <i>Supplement I</i>
<i>Cinclus cinclus</i>	LC		
<i>Coturnix coturnix</i>	NT	SO	
<i>Ficedula albicollis</i>	NT		Příloha I <i>Supplement I</i>
<i>Lanius collurio</i>	NT	0	Příloha I <i>Supplement I</i>
<i>Luscinia megarhynchos</i>	LC	0	
<i>Muscicapa striata</i>	LC	0	
<i>Oriolus oriolus</i>	LC	SO	
<i>Passer montanus</i>	LC		
<i>Picus canus</i>	VU		Příloha I <i>Supplement I</i>
<i>Picus viridis</i>	LC		

Obr. 1 / Fig. 1: Průměrná početnost druhu na bod a frekvence výskytů druhů zaznamenaných v průběhu ornitologického průzkumu lokálního biokoridoru Žabník na Hranicku v roce 2012. / Mean value of species number per counting point (x axis) and frequency of species occurrence (y axis) recorded in ornithological survey at the Žabník Local Bio-corridor (Hranice na Moravě region) in 2012.